

УДК 339.13.017:631.
576:634.22
© 2018

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛОДІВ СЛИВИ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

І.В. Гриник¹ О.А. Кіщак², Ю.П. Кіщак³, В.В. Фільов⁴

¹ доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН

² доктор сільськогосподарських наук

³ кандидат сільськогосподарських наук

¹⁻³ Інститут садівництва НААН, вул. Садова, 23, с. Новосілки Києво-Святошинського р-ну Київської обл., 03027, Україна

*⁴ Дослідна станція помології імені Л.П. Симиренка Інституту садівництва НААН вул. Симиренка, 9, с. Мліїв Городищенського р-ну Черкаської обл., 19512, Україна
e-mail: ¹⁻³ sad-institut@ukr.net, ⁴ mliiv@ukr.net*

Надійшла 16.03.2018

Мета. Виявити основні тенденції розвитку ринку плодів сливи у світі та Україні. **Методи.** Економіко-статистичний, порівняльний, системного узагальнення, аналізу та синтезу. **Результати.** Проаналізовано стан і особливості розвитку світового та вітчизняного ринків плодів досліджуваної культури на основі показників виробництва, споживання, експорту та імпорту продукції за 2007 – 2016 рр. Установлено, що незначний (на 20%) приріст виробництва плодів сливи за цей період посилює гострий дефіцит і ріст їх цін на глобальному ринку. Розрахунки свідчать про те, що для забезпечення науково обґрунтованих потреб річного споживання плодів цієї культури слід підвищити їх виробництво у світі до 48 млн т, в Україні — до 300 тис. т. **Висновки.** З урахуванням сприятливих ґрунтово-кліматичних умов, відносно дешевої робочої сили, механізмів державної підтримки та власних наукових здобутків потрібно істотно збільшувати площі закладання високопродуктивних насаджень сливи з метою отримання великих оптових партій конкурентоспроможної продукції для повного забезпечення потреб внутрішнього ринку та нарощування обсягу її експорту.

Ключові слова: слива, ринок плодів, попит, дефіцит, країни-виробники, насадження, урожайність, експорт та імпорт продукції.

<https://doi.org/10.31073/agroviznyk201805-11>

Серед кісточкових порід особливе місце в раціональному і дієтичному харчуванні населення займають плоди сливи, які завдяки високим смаковим і технологічним

властивостям можна споживати свіжими та як продукти переробки впродовж року. Із традиційних кісточкових порід за обсягами виробництва вони поступаються лише

персикам і нектаринам. У 2016 р. частка плодів сливи становила 2% від загального світового виробництва всіх різновидів плодів (610 млн т) [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню світового та вітчизняного ринків плодів сливи присвячено роботи О.М. Шестопаля [2], В.А. Рульєва [3, 4], І.А. Сало [5], I. Botu and other [6] та ін. З урахуванням сучасних тенденцій світового ринку плодів цієї культури потрібне більш глибоке та системне вирішення цього питання для визначення місця та активної ролі України у формуванні та розвитку зазначеного сегмента світового ринку плодів культур.

Мета досліджень — дослідити основні тенденції розвитку ринку плодів сливи у світі та Україні.

Методи досліджень — системного узагальнення, економіко-статистичний, порівняльний, аналізу та синтезу.

Результати досліджень. За даними ФАО, загальна площа плодоносних насаджень сливи у світі в 2016 р. становила 2,65 млн га і порівняно з 2007 р. зросла на 11%. При цьому лівова частка — 1,96 млн га, або майже 74% площ під цією культурою, зосереджено в Китаї [7].

Слід зазначити, що за 10-річний період (2007–2016 рр.) лише кілька провідних країн-виробників послідовно збільшували площі під насадженнями сливи. Безперечними лідерами за темпами закладання насаджень є Іран, Узбекистан та Індія, які збільшили їх за зазначений період відповідно у 2,4, 1,6 та 1,4 раза.

Проте тенденція щодо скорочення площ плодоносних насаджень під цією культурою спостерігається в переважній більшості країн-виробників, зокрема за 2007–2016 рр. найбільший виробник сливи в Європі Сербія скоротила площі з 200 до 77,9 тис. га, або у 2,6 раза. Саме це зумовило низькі темпи приросту площ під насадженнями сливи у світі.

Аналогічні процеси, на жаль, відбуваються і в Україні, де в 70-ті роки минулого століття серед кісточкових культур питома частка сливи була найвищою і становила 37%, а за кількістю дерев серед плодівих культур вона займала 2-ге місце після яблуні.

Водночас нині в структурі кісточкових частка сливи є досить високою — 29,5% і займає 2-ге місце після вишні (31,1%) [8, 9].

За 2007–2016 рр. площі під її плодоносними насадженнями в Україні скоротилися на 13% і на кінець 2016 р. становили 17,8 тис. га (зокрема в сільськогосподарських підприємствах — 1,2, у господарствах населення — 16,6 тис. га). Частка України у світовій площі плодоносних насаджень сливи — 0,7%. Найбільші площі під цією культурою зосереджено в Закарпатській — 2,5 тис. га, Хмельницькій — 1,9, Львівській — 1,4, Вінницькій і Чернівецькій — по 1,1 та Дніпропетровській областях — 1 тис. га [8].

Згідно з даними ФАО, у 2016 р. світове виробництво плодів сливи становило 12,1 млн т, що на 20% більше, ніж у 2007 р. [7]. Ці обсяги в 4 рази менші за норми забезпечення рівня науково обґрунтованої норми їх річного споживання на 1 особу (7 кг), що зумовлює дефіцит цієї продукції.

За досліджуваний 10-річний період Китаї зберіг за собою статус найбільшого виробника плодів цієї культури, який продукує їх в обсязі 6,7 млн т, або 56% світового валового виробництва (рис. 1). Слід наголосити, що за зазначений період світове виробництво плодів сливи зросло на 2,5 млн т, з яких лівову частку приросту — 1,9 млн т, або 74% забезпечили китайські садівники.

Проте найбільших темпів зростання обсягів виробництва плодів цієї культури впродовж досліджуваного десятиріччя досягнув Узбекистан (у 2,3 раза), що дало йому можливість із валовим збором 134,1 тис. т з 22-ої переміститися на 15-ту позицію в рейтингу провідних світових виробників, що має бути повчальним для України.

Прикро зазначити, але за досліджуваний період Україна зменшила обсяги виробництва продукції на 14%. Попри це вона зберегла місце серед провідних світових виробників плодів сливи і перебуває на 12-му місці з обсягом 178,3 тис. т (зокрема в сільськогосподарських підприємствах — 3,3, у господарствах населення — 175 тис. т), що становить 1,5% від загального обсягу світового виробництва. Найбільші валові збори плодів цієї культури забезпечують Хмельницька — 26,7 тис. т, Закарпатська — 19,3, Харківська — 13,8,

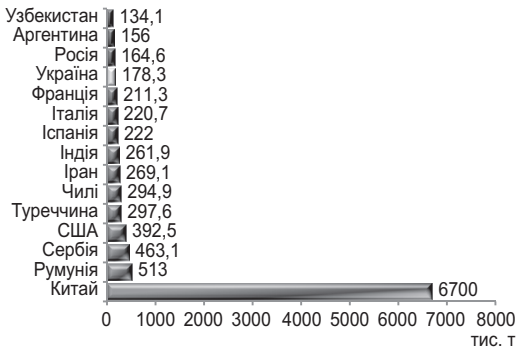

Рис. 1. Провідні світові виробники плодів сливи, 2016 р., тис. т [7]

Дніпропетровська — 11,8, Чернівецька — 10,5 та Рівненська області — 10,4 тис. т [8].

Слід зазначити, що за такого обсягу виробництва внутрішній ринок плодів сливи залишається дефіцитним, і для забезпечення рівня науково обґрунтованої норми річного споживання на 1 особу (7 кг) нам потрібно збільшити їх виробництво на 40%.

Не менш важливим чинником, який впливає на обсяги виробництва, є продуктивність насаджень (рис. 2). За даними FAO, у 2016 р. середня світова врожайність садів сливи залишалася низькою — 4,5 т/га. За останні 10 років вона зросла лише на 0,5 т/га, або на 11% [7].

В Україні врожайність насаджень за досліджуваній період поступово збільшувалася. Якщо в 2007 р. вона становила 5,3 т/га, то в 2016 р. — 10 т/га, що втричі більше, ніж у Китаї, у 2,2 — за середньосвітову та в 1,3–1,9 рази вище, ніж в Узбекистані, Румунії, Сербії, Ірані, Індії, Польщі, Молдові та Угорщині. За цим показником Україна перебуває на 8-му місці у світі.

Варто наголосити, що у 2016 р. високих показників урожайності насаджень (на рівні кращих світових) досягнуто садівниками ряду областей: Харківської — 23,4 т/га, Полтавської — 17,1, Донецької — 15,2, Хмельницької — 13,7, Запорізької — 12,5, Рівненської — 12,3 та Дніпропетровської — 11,8 т/га [8]. Це свідчить про високий потенціал нашої країни у виробництві плодів сливи. Проте, щоб вийти на вищий рівень продуктивності, потрібно невідкладно розпочати закладання нових насаджень сливи високопродуктивними адаптованими сортами вітчизняної та зарубіжної селекції.

Оптова ціна продукції є індикатором собівартості її виробництва. За даними Міністерства сільського господарства США, у 2016 р. середня світова оптова ціна на плоди сливи становила 1,2 дол. США/кг [10]. Водночас в Україні оптова ціна на зазначену продукцію становила 0,3 дол. США/кг, тобто в 4 рази нижче від середньої світової, що дає можливість їй бути конкурентоспроможною на зовнішньому ринку без субсидування експорту.

У 2016 р. обсяг світового експорту плодів сливи становив 725 тис. т, або лише 6% від обсягу їх виробництва, порівняно з 2007 р. він зріс на 25% [11]. Незначні обсяги експорту є прямим свідченням того, що навіть у провідних країн-виробників є дефіцит цієї продукції. При цьому найбільшими її експортерами є Чилі — 115,3 тис. т, Іспанія — 72,1, ПАР — 68, США — 59,2, Італія — 57,3 тис. т, які разом забезпечили у 2016 р. постачання на зовнішні ринки половини обсягу світового експорту.

Україна не потрапила до переліку провідних країн-експортерів плодів сливи й істотно погіршила зовнішньоекономічну діяльність у цьому напрямі. Так, якщо у 2007 р. вітчизняні садівники відвантажили на експорт 490 т продукції на суму 129 тис. дол. США, то у 2016 р. — лише 57 т на суму 15 тис. дол. США.

Слід зазначити, що за даними Міністерства сільського господарства США, середня світова ціна імпортованих плодів сливи у 2016 р. становила 1,5 дол. США/кг. Найдорожче таку продукцію продавали на ринках Китаю, Норвегії, Ірландії, Нідерландів, Бельгії —

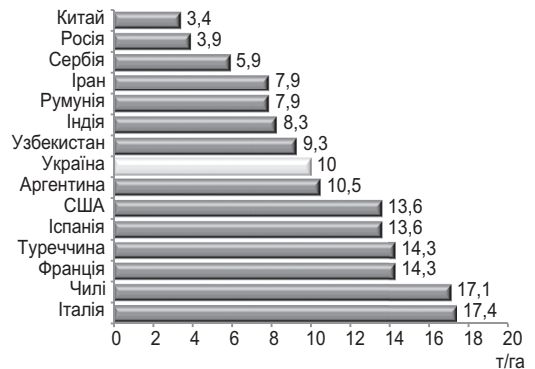

Рис. 2. Урожайність насаджень сливи в провідних країнах-виробниках (2016 р.), т/га [7]

2–2,7 дол. США/кг, тоді як в Україні її реалізували за 1,1 дол. США/кг, що свідчить про те, що найперспективнішими ринками для експорту цієї продукції є країни ЄС та Китай. Водночас у глобальних торговельних мережах середня світова ціна імпортованих свіжих плодів сливи залежно від їх товарної якості була в межах 3–5, чорносливу — 9 дол. США/кг [10].

У 2016 р. обсяг імпорту плодів сливи у світі становив 690 тис. т і порівняно з 2007 р. зріс на 22% [11]. Найбільшими імпортерами цієї продукції є Російська Федерація — 79,1 тис. т, Велика Британія — 59,8, Німеччина — 53,3, Казахстан — 48,9, Нідерланди — 46,8, Китай — 33,2 і Бразилія — 32,2 тис. т, які забезпечили у 2016 р. споживання понад 50% обсягу світового імпорту цих плодів.

Позитивним моментом є те, що Україна не потрапила до переліку провідних країн-імпортерів плодів сливи. Так, якщо у 2007 р. вітчизняними суб'єктами господарювання

було завезено з-за кордону 445 т продукції на суму 489 тис. дол. США, то у 2016 р. — 2 тис. т на суму 2,2 млн дол. США, що формує негативне зовнішньоторговельне сальдо за цим видом економічної діяльності і є свідченням дефіциту високоякісних плодів сливи на внутрішньому ринку.

На жаль, така сама тенденція спостерігається і за загальним показником експорту садівницької продукції, за яким Україна перебуває аж на 61-му місці в світі. При цьому нашою країною в 2016 р. було експортовано плодів на суму 188,5 млн дол. США та отримано від'ємне торговельне сальдо на суму мінус 168,7 млн дол. США [1]. Такий стан справ є неприпустимим, оскільки садівництво, як потенційно орієнтовану на експорт галузь АПК, у нинішніх скрутних економічних умовах потрібно перетворити в одного з драйверів національної економіки та експорту продукції.

Висновки

Установлено, що за 10-річний період (2007–2016 рр.) спостерігався незначний приріст обсягів світового виробництва плодів сливи (20%), що зумовлює їх дефіцит на глобальному ринку. Розрахунки свідчать про те, що для забезпечення науково обґрунтованих потреб річного споживання плодів сливи слід збільшити їх виробництво у світі до 48 млн, а в Україні — до 300 тис. т.

За таких умов потрібно зберегти статус України як одного з провідних світових виробників її плодів. Для цього варто використати сприятливі ґрунтово-кліматичні

умови, відносно дешеvu робочу силу. А також слід уміло застосувати механізми державної підтримки і власні наукові здобутки для істотного збільшення площ закладання високопродуктивних насаджень з метою отримання великих оптових партій конкурентоспроможної продукції, щоб повністю забезпечити потребу внутрішнього ринку та нарощувати обсяги її експорту. Оскільки без вжиття відповідних заходів є ризик перетворитися на імпортозалежну країну за цим традиційним для нашого ринку видом продукції.

Гриник І.В.¹, Кищак Е.А.², Кищак Ю.П.³, Філев В.В.⁴

^{1–3}Інститут садівництва НААН, ул. Садова, 23, с. Новоселки Києво-Святошинського р-на Київської обл., 03027, Україна, ⁴Опытная станция помологии имени Л.П. Симиренко Института садівництва НААН, ул. Симиренко, 9, с. Млиев Городищенського р-на Черкаської обл., 19512, Україна; e-mail: ^{1–3}sad-institut@ukr.net, ⁴mliiv@ukr.net

Основные тенденции развития рынка плодов сливы в мире и в Украине

Цель. Установить основные тенденции в развитии мирового рынка плодов сливы. **Методы.**

Экономико-статистический, сравнительный, системного обобщения, анализа и синтеза. **Результаты.** Проанализировано состояние и особенности развития мирового рынка плодов исследованной культуры на основании показателей производства, потребления экспорта и импорта продукции за 2007–2016 гг. Установлено, что незначительный (на 20%) прирост производства плодов сливы за этот период усиливает острый дефицит и рост их цен на глобальном рынке. Расчеты показывают, что для обеспечения научно обоснованной нормы годового потребления плодов этой культуры необходимо увеличить уровень их производства в мире до 48 млн т, в Украине — до 300 тыс. т. **Выводы.**

Учитывая благоприятные почвенно-климатические условия, относительно дешевую рабочую силу, механизмы государственной поддержки и отечественные научные достижения, необходимо существенно увеличивать площади закладки высокопродуктивных насаждений сливы с целью получения крупных оптовых партий конкурентоспособной продукции для полного обеспечения потребностей внутреннего рынка и наращивания объемов ее экспорта.

Ключевые слова: слива, рынок плодов, спрос, дефицит, страны-производители, насаждения, урожайность, экспорт и импорт продукции.

<https://doi.org/10.31073/agrovisnyk201805-11>

Grynyk I.¹, Kishchak O.², Kishchak Yu.³, Filov V.⁴
¹⁻³*Institute of gardening of NAAS, Sadova Str., 23, vil. Novoselky, Kyievo-Sviatoshyynskiy region, Kyiv oblast, 03027, Ukraine,* ⁴*L. Symyrenko Experimental pomology station of institute of gardening of NAAS, Symyrenko Str., 9, vil. Mliyev, Horodyschenskiy region, Cherkaska oblast, 19512, Ukraine; e-mail: ¹⁻³sad-institut@ukr.net, ⁴mliiv ukr.net*

Main trends in development of the plum fruits market in the world and in Ukraine

The purpose. To determine main trends in development of the world market of plum fruits.

Methods. Economic-statistical, comparative, system generalization, analysis and synthesis.

Results. State and features of development is analyzed of the world fruits market of the studied crop on the basis of parameters of production, consumption, export and import of the produce in 2007–2016. It is established that negligible (20%) gain of production of fruits of plum for that period reinforces acute deficiency and growth of their prices in the global market. Calculations show that for maintenance of scientifically proved level of annual consumption of fruits of this crop it is necessary to increase their production in the world up to 48 million tons, and in Ukraine — up to 300 thousand tons. **Conclusions.** Considering favorable soil-climatic conditions, rather low-cost man power, mechanisms of state support and domestic scientific achievements, it is necessary to increase essentially the areas for highly productive plantings of plum with the purpose to grow large wholesale lots of competitive produce for full maintenance of needs of home market and escalating volumes for its export.

Key words: plum, market of fruits, demand, deficiency, countries-producers, plantings, productivity, export and import of products.

<https://doi.org/10.31073/agrovisnyk201805-11>

Бібліографія

1. TRADE MAP. Trade statistics for international business development/Режим доступу: <https://www.trademap.org>
2. Шестопаль О.М., Кондратенко П.В., Барабаш Л.О. Теоретико-методологічні основи (нова парадигма) та складові Національної програми поступу промислового садівництва України: макрогалузевий аспект. Київ: ННЦ ІАЕ, 2008. 140 с.
3. Рульєв В.А. Економічні проблеми розвитку садівництва України. Київ: ННЦІАЕ, 2004. 350 с.
4. Рульєв В.А. Конкурентоспроможність плодів і ягід. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2007. 315 с.
5. Сало І.А. Розвиток ринку плодів в Україні. Київ: ННЦ ІАЕ, 2013. 394 с.
6. Botu I., Botu M., Papachatzis A. et al. Evolution of plum culture: constraints and perspectives/ Acta Horticulturae: II EUFRIN Plum and Prune Working Group Meeting on Present Constraints of Plum Growing in Europe, Romania. 2012. P. 4–8.
7. FAOSTAT. Режим доступу: <https://www.fao.org/faostat/en/#data>
8. Державна служба статистики України. Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua>
9. Садівництво, виноградарство та хмелярство в Україні. Державний комітет статистики України; за ред. О.М. Прокопенка. Київ, 1999. 213 с.
10. USDA National Agricultural Statistics Service/ Режим доступу: <https://www.nass.usda.gov>.
11. Belrose, Inc. World Fruit Marketing Analysis. Режим доступу: <https://www.e-belrose.com>